

■ DINU SĂRARU

Un hotar al marilor perspective și al încrederii în viitor

Astfel mi se pare că se poate vorbi astăzi, la cincisprezece ani de la desfășurarea lucrărilor lui, despre Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, ca despre un hotar al marilor perspective deschise, cu tulburătoare, atunci, luciditate politică, dezvoltării României pe drumul socialismului. A fost Congresul încrederii în viitor și a mobilizat țara întreagă în jurul ideii de democratizare autentică și largă a vieții politice și sociale, de asumare conștientă a realității naționale, a suveranității și independenței, de respectare a adevărului istoric, de accentuare a „*aportului intelectualilor la dezvoltarea economică, științifică și culturală a patriei*”, de „*dezvoltare multilaterală a personalității umane*”.

În raportul Comitetului Central, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales cu acest prilej secretar general al partidului, vom întâlni formulate, pentru prima dată, majoritatea tezelor teoretice și dezideratelor practice privind opera construcției socialiste în România, care, curind, aveau să se constituie, recunoscute ca atare pe plan internațional, drept contribuțiile originale, creatoare, ale șefului partidului și statului nostru la dezvoltarea și îmbogățirea filozofiei materialist-dialectice și a practicii socialiste, a moralei comuniste, în sfârșit, a conceptului despre noul umanism.

Important este, de asemenea, să subliniem — cu întreaga satisfacție pe care au produs-o și atunci în rîndul slujitorilor culturii, dar și cu conștiința că a depins numai de noi ca realitatea artistică și literară de atunci și pînă azi să exploa-teze inspirat cadrul oferit de ele — indicațiile cuprinse în analiza întreprinsă în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra domeniului ideologic, și cu precădere asupra spațiului literaturii și artei.

Să nu uităm că Raportul la Congresul al IX-lea al partidului comunist a venit să ozoneze revelator întreaga noastră viață ideologică și că, firește, literatura și arta și-au aflat, cu acel prilej și de atunci, o nouă perspectivă, larg democratică, și că procesul de creație a fost scos definitiv, cu același prilej, de sub prejudecățile unei estetici restrictiv primitive și vulgarizatoare.

Atunci s-a formulat cu atîta decizie o propozițiune fundamentală pentru dezvoltarea liberă și responsabilă a domeniului literaturii și artei: „*trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu*”. S-a vorbit atunci, răs-picat, despre „*individualitatea artistică*”, despre faptul că „*este necesar să se creeze în diferite forme și stiluri*”, despre „*continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică*”, despre sarcinile criticii și, în general, ale îndrumării de a analiza „*principial activitatea de creație fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice*”.

Acestor rememorări, de cea mai mare importanță pentru sublinierea rolului de hotar pe care Congresul al IX-lea l-a jucat în istoria socialistă a României, li se adaugă cele privind un capitol demn, în continuare și din ce în ce mai mult, de o sporită atenție, și anume, capitolul privind „*dezvoltarea largă a schimbului de valori spirituale între popoare*”. „*Este necesar, s-a spus atunci, să fie asigurate condiții pentru un contact permanent cu viața culturală contemporană, pentru manifestarea tot mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale*”.

Sigur, nu-mi propun aici un bilanț al realizărilor pe care cultura românească le-a înregistrat de la acest Congres cu adevărat istoric, realizări care sînt de

domeniul evidenței pentru absolut toată lumea, după cum de domeniul evidenței este și influența exercitată de tezele teoretice ale Congresului al IX-lea asupra întregului nostru front cultural; cu atât mai mult cu cât, de-a lungul timpului, aceste teze au fost, la rîndul lor, dezvoltate și îmbogățite și nuanțate în mod remarcabil și absolut favorabil progresului culturii noastre socialiste.

În spațiul teatrului, ca și în acela al prozei, poeziei, criticii, s-au produs, de la acest Congres, valori incontestabile, și ele sînt cunoscute.

Progresul spiritualității românești în ultimii cincisprezece ani e un fapt tulburător. Important pentru noi, acum, este să privim cu aceeași luciditate realitatea și să medităm responsabil asupra uneia dintre cele mai importante teze teoretice, care determină, astăzi, întreaga noastră viață politică și socială, și anume teza cu privire la *noua calitate*. Iată imperativul actual și în literatură și artă și el presupune voința creatorilor de a realiza, cum se cerea și la Congresul al IX-lea, opere care să intre „în patrimoniul culturii naționale și universale” și care „să rămînă”. Acest „să rămînă” mi se pare un deciderat fundamental, pentru că el certifică obligația morală a literaturii și artei de a sluji poporul prin opere de incandescentă conștiință politică și artistică, ridicate deasupra conjuncturii, ancorate în realitate prin opțiuni de conștiință, capabile să fie recunoscute drept fidele expresii ale celor mai curate convingeri ale maselor largi de constructori ai socialismului, drept mărturii cinstite ale unei atitudini intransigent revoluționare, oglinzi de cristal ale adevărului social și moral, tribune ale opiniei publice, ale libertății de gândire și spirit, ale unei înalte răspunderi față de timpul trăit, ale unui raport de egalitate cu istoria și mesajul ei umanitar. Nimeni, în afara noastră, nu va putea justifica morală noastră artistică, scrisul nostru și civismul acestui scris, nimeni, în afara noastră, nu va putea să depună mărturia conștiinței noastre în fața timpului, și nu numai ca spectatori ai epocii, dar și ca participanți la destinele ei. Congresul al IX-lea a deschis culturii această fereastră a asumării, a răspunderii.

Sînt astfel, ca slujitor al culturii socialiste, convins că numai de noi depinde ca opera noastră să fie la înălțimea idealurilor revoluției socialiste, care, la rîndul ei, este opera noastră fundamentală.

■ DUMITRU
SOLOMON

Răspuns

Arta, se știe, nu se dezvoltă în întineric. Are nevoie — cum are nevoie planta de soare — de lumina spiritului, de un climat de civilizație a gîndului. În mod absolut explicabil, întinericul fascist nu numai că n-a produs valori artistice, dar le-a împrăștiat în toate vînturile pe cele existente. Și totuși, în ciuda discontinuităților, a cezurilor de tot felul, harta istorică a artei nu are zone întinse de deșert și nici abisuri descurajante, fiindcă nu numai spiritul, dar nici ființa umană nu poate viețui fără acea neliniște și acea pace inegalabile pe care le dau contactul cu arta. Omul își reproduce imaginea cu aceeași înverșunare deterministă cu care își reproduce specia, astfel că arta reprezintă un factor nu numai de definire, dar și de supraviețuire a umanității.

Revoluția umanistă din țara noastră a produs, e adevărat, o discontinuitate în artă, dar o discontinuitate creatoare; pe fondul marilor valori ale trecutului, s-a constituit, nu fără greutate și nu fără erori, un *sens* artistic nou, în acord cu sensul revoluției sociale și politice. Trebuie să recunoaștem că în primele două decenii postbelice, învingînd nenumărate obstacole și capcane dogmatice, arta românească — am în vedere, firește, și nu în ultimul rînd, și arta dramaturgică — a creat valori autentice, serioase, citabile oricînd, tocmai fiindcă apăruse acel climat de civilizație spirituală, bun conducător de energie creatoare. Istoria literaturii dramatice naționale nu va putea ignora lucrările importante scrise în acei ani de Aurel Baranga, Lucia Demetrius, Mihail Davidoglu, Horia Lovinescu, Radu Stanca, Paul Everac, Dorel Dorian, așa cum va consemna, ca pe un fenomen de interferență fertilă, continuarea activității dramaturgice a lui Camil Petrescu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Mircea Ștefănescu, Tudor Mușatescu. Ar fi neelegant, nedrept și neadevărat să diminuăm meritul dramaturgiei din acei ani de căutări și defrișări, rolul ei în *continuarea*, dar și în *instituirea* unei tradiții, fiind de neconceput profunzimea și diversitatea literaturii dramatice de azi fără acele piese ale primilor ani de revoluție (piese pe care unii le ocolesc discret, alții le disprețuiesc deschis), așa cum nu poate fi conceput Caragiale fără predecesorul său Alecsandri, sau ațiția alți dramaturgi, fără predecesorul lor, Caragiale.